

დანაშაული და სასჯელი ქვიარ წინააღმდეგობაში

ლიკა ჯალაღანია

ადამიანის უფლებათა სამართლის იურისტი, მკვლევარი

ბოლო წლებში გაიზარდა იმ მკვლევართა რიცხვი, რომლებიც ნეოლიბერალურ ქვიარ პოლიტიკას მისი სადამსჯელო და საპოლიციო აქტივობებში ჩართულობისა და კარცერული სისტემის გაძლიერების პროცესის ნაწილად ქცევის გამო აკრიტიკებს. ამგვარი კრიტიკა ეფუძნება, დასავლეთში მიმდინარე ე.წ. რევერსიულ პროცესს, რომელმაც ჩაგრული ქვიარ ჯგუფები დღესდღეობით ჩაგვრის პოტენციურ მხარდამჭერებად აქცია, რომელიც სწორედ სისხლისსამართლებრივი მართლმსაჯულების მხარდაჭერის ფორმით გამოიხატება. აღნიშნული გულისხმობს სამართლის რეფორმის და მასთან თანამდევრი სადამსჯელო აპარატის გაძლიერების იმგვარ ტენდენციას, რომელმაც სადამსჯელო პოლიტიკის რაკურსი შერჩევითი სამართლის მექანიზმებით მჩაგვრელ ინდივიდებზე გადაიტანა, რომელიც თავის მხრივ, სასჯელს ყველაზე მონყვლად-შავკანიან, ტრანსგენდერ, სექს-მუშაკ, ღარიბ, მუსლიმ, მიგრანტ ადამიანებს ანუ „საძულველ სხვას“ უქვემდებარებს.

საქართველოს რეალობაში, ამგვარი კრიტიკა შესაძლოა ნაადრევიც არის, თუმცა გლობალიზებულ ეპოქაში, როდესაც პოლიტიკა ყოვლისმომცველი ხდება და ის ჩვენდაუნებურად აღწევს ძალაუფლებრივ ინსტიტუციებსა და აქტივიზმის დღის წესრიგში, ვფიქრობ, შორს არ ვართ იმისგან, რომ ამგვარი კრიტიკის საჭიროება მომავალში, თუმცა *post factum* დადგეს. ჰომოფობიური და ტრანსფობიური დანაშაულების აღმოფხვრის პროცესში, ჩვენ უკვე შეგვიძლია დავაკვირდეთ პოლიციის, როგორც დანაშაულის აღკვეთის, უალტერნატივო სუბიექტად ფორმირების პროცესს, რომელიც მართლმსაჯულების სისტემასა და სასჯელს ზიანისა და უსამართლობის ბუნებრივ და ერთადერთ ანტიდოტად აქცევს. ამგვარად, ცი-

ხის კარცერული ლოგიკა უსაფრთხოებას დევიანტი ჯგუფის იზოლაციით უზრუნველყოფს, რაც „უსაფრთხო სივრცის“ ჰომოგენურ ფანტაზიას წარმოადგენს იმის შესახებ, თითქოს, მას შეუძლია საჯარო სივრცე უსაფრთხოდ, ხოლო ციხე დანაშაულის პრევენციისა და დამნაშავის რესოციალიზაციის უპირობო მექანიზმად აქციოს.

დანაშაულის პრევენციის გაპოლიციურების თანამდევნი რისკების დასახვით, წინამდებარე სტატია კარცერული აქტივიზმის წინმსწრები კრიტიკის მცდელობაა, რომელიც საქართველოში უკვე ერთადერთი და უალტერნატივო დისკურსი ხდება და სწორედ, მისი ერთადერთობა ქმნის ჰომოფობიასთან ბრძოლის გაპოლიციურების, სადამსჯელო პოლიტიკად ქცევის არსებით საფრთხეებს, რომელიც რეპრესიული ძალებით და ქვიარ სხეულების დისციპლინირების საშუალებით, ისევ მოწყვლად ჯგუფებზე ასახვის საფრთხეებს წარმოშობს. ვინაიდან, დანაშაულის აღმოფხვრის მიმართ არაპრევენციული სადამსჯელო პოლიტიკა გამოირიცხავს დანაშაულის იმგვარ მიზეზებთან შეპირისპირებას, რომელიც ჩაქსოვილია სოციო-ეკონომიკურ მოწყვლადობასთან, განათლების სისტემის მოშლასთან და სხვა მრავალ ფაქტორთან, დანაშაულთან ბრძოლის სადავეების პოლიციისა და კარცერულობისთვის ხელში ჩაგდებას მოთხოვნა, სწორედ იმგვარი ხაფანგია, რომელმაც მარტივად შეიძლება ჩაახშოს რადიკალური წინააღმდეგობის ბაზისები.

აღნიშნული საფრთხეების თვალსაჩინოდ წარმოდგენისთვის, სტატიაში პრობლემის ბაზისად ორი მნიშვნელოვანი საკითხი მომყავს, ერთი მხრივ, „ჰომოფობიის“ ინდივიდუალიზების, მისი აპოლიტიკურ დამოკიდებულებად ქცევის კრიტიკა და მეორე მხრივ, ინდივიდუალიზებულ ჰომოფობიაზე დაფუძნებული სამართლის აქტივიზმის, როგორც წინააღმდეგობის ერთადერთი ფორმის კრიტიკა. სტატიაში ხაზს ვუსვამ, რომ ამგვარ აქტივიზმს, უალტერნატივოდ სახელმწიფოს ვინრო და ზედაპირული, წინასწარ განსაზღვრული დღის წესრიგის ადგენს, რომელიც უალტერნატივო იმის გამოც არის, რომ ის ჩვენი ბრძოლის არეალს ჩვენგან დამოუკიდებლად განსაზღვრავს, ხოლო ჰომოფობიის შინაარსის ინდივიდუალიზებას ჩვენი ყურადღება ჩავგვრის სტრუქტურებიდან ჩავგვრის აგენტებზე გადააქვს, რაც ჩვენს ბრძოლას შეუძლებელს ხდის სისტემური ტრანსფორმაციისთვის.

ამგვარად, ჰომოფობიისთვის ინდივიდუალური ბრალის და მასზე დაფუძნებული ინდივიდუალური სასჯელის კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენება და სახელმწიფოს პოლიციური აპარატისა და კარცერულობის როგორც დანაშაულის გამანეიტრალებელი ერთადერთი გზის კრიტიკა დღევანდელობაში უპირობოდ უნდა შემოვიყვანოთ.

ამასთან, დასაწყისშივე მინდა სტატიის მთავარი დათქმა გავაკეთო – ტექსტი ემსახურება, არა კონკრეტული პირების მიერ ჩადენილი ჰომოფობიური თუ ტრანსფობიური დანაშაულების ინდივიდუალური ბრალეულობის გამორიცხვას, არამედ, ამგვარი დანაშაულის პრევენციაში სახელმწიფოს როლის კრიტიკულად დასახვას და შესაბამისად, სწორედ მისი პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მოთხოვნის აუცილებლობას. ამიტომ, ტექსტი არა მეინსტრიმ ქვიარ აქტივიზმისგან (მეინსტრიმ აქტივიზმს, მეტწილად ენჭობებული აქტივიზმის აღსანიშნად ვიყენებ) დისტანცირებულ კრიტიკად უნდა აღვიქვათ, არამედ თვითკრიტიკადაც, რომელიც მოგვემართება ყველას, ვინც აღნიშნულ პროცესში სხვადასხვა ფორმითა და დღის წესრიგით ვართ ჩართულები.

„რაციონალიზებული“ ჰომოფობია

2013 წლის 17 მაისი, ჰომოფობიასა და ტრანსფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღე, როდესაც 50-მდე ლგბტ აქტივისტისა და მათი მხარდამჭერების მშვიდობიანი აქცია 40 000-მდე კონტრდემონსტრანტმა, კლერულურმა ჯგუფებმა და მრევლმა დაარბია, საქართველოს ლგბტ ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე ბრუტალურ გამოვლინებად რჩება, რომელმაც არამხოლოდ საზოგადოებაში არსებული ჰომოფობიის მასშტაბი და მისგან მომდინარე საფრთხეები გახადა თვალსაჩინო, არამედ სოციუმში წინა მმართველობის ნეოლიბერალური იდეოლოგიის დომინაციისა და რეპრესიული მანქანის შედეგად დაგროვილი კოლექტიური წუხილებიც.

მშვიდობიანი აქციის მიმდინარეობისას, მიუხედავად მისი ძალადობრივი და მასობრივი დარბევისა, რომელიც ორ სხვადასხვა ეპიზოდად განხორციელდა – ვაჩანაძის ქუჩასა და პუშკინის სკვერში, ადგილზე მობილიზებულმა პოლიციამ აქციის ტერიტორიაზე მხოლოდ 4 პირი დააკავა, რომელთაც

მოგვიანებით ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისთვის 100-ლარიანი ჯარიმა დაეკისრათ. მოგვიანებით კი, პოლიციამ მხოლოდ 5 პირის დაკავება შეძლო (ერთის მიმართ საქმისწარმოება მალევე შეწყდა), რომელთაც ბრალი სისხლის სამართლის კოდექსის 161-ე მუხლის საფუძველზე (მშვიდობიან შეკრებაში ხელშეშლა) წარედგინათ. თუმცა, საქმის განხილვა პირველმა ინსტანციის სასამართლომ მტკიცებულებების არარსებობის გამო პირთა ბრალეულობის დაუდგენლობითა და მათი უდანაშაულოდ ცნობით დაასრულა. მსგავსი სცენარით განვითარდა მოვლენები სააპელაციო სასამართლოში, რომელმაც ძალაში დატოვა პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება.¹

უმთავრესი კრიტიკა, რომელიც აღნიშნულ გადაწყვეტილებას მოჰყვა, ცხადია, შეკრების დარბევისას გამოვლენილი ძალადობისათვის დაუსჯელობას და სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული იგნორირების პოლიტიკას შეეხებოდა, რომელმაც, ერთი მხრივ, დაუშვა ამგვარ დანაშაულთა ჩადენა, ხოლო მეორე მხრივ, არ აღადგინა სამართლიანობა. ასევე, უდავოა, რომ 40 000-იან კონტრდემონსტრანტებში 5 პირის დაკავება, აშკარად დისპროპორციულია და ზედაპირულ საპოლიციო ქმედებად შეიძლება შევაფასოთ. თუმცა, ვფიქრობ, რომ აღნიშნულ სცენარში, კითხვა კრიტიკულად არაა 5 პირის დაკავების აბსურდულობაზე უნდა დაისვას (რომელიც, ცხადია ლეგიტიმურია), არამედ, ამ 5 ადამიანის შერჩევის შემთხვევითობაზე. სწორედ შემთხვევითობა აქცევს მართლმსაჯულების სისტემას უსამართლო სისტემად. რა მოხდებოდა, თუ აღნიშნული 5 პირი დამნაშავედ იქნებოდა ცნობილი და მათ თავისუფლების აღკვეთა შეეფარდებოდათ? შეცვლიდა თუ არა ის სახელმწიფოს მიერვე წარმოებულ ინსტიტუციური ჰომოფობიის ბაზისებს? გვეჩვენებოდა თუ არა სამართლიანობის აღდგენის განცდა, როდესაც გვეცოდინებოდა, რომ აღნიშნული ქმედებების განმახორციელებელი არაა კონკრეტული, ჰომოფობად შერაცხული პირები, არამედ თავად სისტემა, რომელიც აღნიშნულ პირთა ციხეში ცხოვრების პარალელურად, წარმატებით განაგრძობს არსებობას და უთანასწორო სოციო-ეკონომიკური მდგომარეობისა თუ იდენტობებზე დაფუძნებული იერარქიების გამყარებას? შესაბამისად, მენისტრიმ ლგბტ/ქვიარ აქტივიზმის მოთხოვნა, რომელიც მხოლოდ კონკრეტულ პირთა დასჯაზე ფოკუსირდება, ხოლო ვერ მობილიზდება სტრუქტურული უთანასწორობის, ტრანსფორმაციული პოლიტიკის მოთხოვნაზე, იქნება თუ

1 იხილეთ: <http://women.ge/news/newsfeed/145/>

არა წარმატებული და მოიტანს თუ არა ემანსიპაციასა და საპოლიციო, მჩაგვრელი სტრუქტურის ცვლილებას ან მის გაჭუმანურებას?

ცხადია, ზემოაღნიშნული კითხვების მიზანი ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის სისხლისსამართლებრივი პრინციპის უარყოფას არ ემსახურება, რომელიც კონკრეტულ ინდივიდებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებების განხორციელების მოტივებს აღუძრავს. თუმცა, იმგვარ სისტემაში, სადაც სახელმწიფო თავად არის ჰეტეროსექსისტული, კლასობრივი და ანტისოციალური აპარატი, რომელიც კვებას ინდივიდუალურ [ჰომოფობიას] საზოგადოებაში (Perry, 2001; Cogan, 2003), რამდენად მართებულია აქტივიზმის სტრატეგია მხოლოდ ჰეტეროსექსიზმის ინდივიდუალური გამოვლინების პასუხისმგებას დაეფუძნოს, თავად ამ გამოვლინების მკვებავი სისტემის ხელშეუხებლად და ჩამოუნგრევლად?

ძალადობრივი სისტემის გასაგებად მნიშვნელოვანია, მისი მრავალშრიანი ანალიზი მოვახდინოთ, რომელიც სხვადასხვა გადამკვეთ ფაქტორს, სოციო-ეკონომიკურ განმაპირობებლებსა და კულტურულ საფუძვლებს მოიცავს. ეს კი დაგვხმარება იმის გააზრებაში, რომ სახელმწიფოს თავადვე აწყობს, გაამარტივოს დანაშაულის აქტი, დასაჯოს კონკრეტული პირები, დანაშაულის ჩადენისთვის პირი დევიანტად, ანტისოციალურ სუბიექტად წარმოაჩინოს, საკუთარი ბრალეულობა მასზე გადაიტანოს, ხოლო თავად კვლავ ხელშეუხებლად დარჩეს, ისე, რომ პრობლემა კონკრეტული ინდივიდის ჰომოფობიურ განწყობებში დააპროექციროს და, ამავდროულად, წაშალოს მასობრივი რეზისტენციის საფუძვლები.

დანაშაულისა და სასჯელის კონცეფციაზე მსჯელობამდე, ვფიქრობ, მნიშვნელოვანია ისეთ პოლიტიკურ ტერმინზე ვისაუბრო, როგორცაა „ჰომოფობია“, რომელიც თუ უკვე არ გახდა, მალე გახდება დღესდღეობით დომინანტი ნეოლიბერალური პროგრესივიზმის ის ნარატივი, რომელიც ამართლებს კარცერული სახელმწიფოს არსებობას და მის გაძლიერებას.

ჰომოფობიის, როგორც ლგბტ ჯგუფის შესახებ წინასწარგანწყობის აღმწერი ტერმინის გამოგონება თავიდანვე ეფუძნებოდა ინდივიდუალურ დევიაციას. 1960-70-იან წლებში, როდესაც ცნობილმა ფსიქოთერაპევტმა ჯორჯ ვაინბერგმა ტერმინი ჰომოფობიის გამოყენება დაიწყო, მას კლინიკური მდგომარეობის აღსაწერად იყენებდა და ინდივიდუალური „ფობიის“ გამოვლინებად მიიჩნევდა (Weinberg, 1972 cited in Herek, 2004). მიუხედა-

ვად, იმისა, რომ თავდაპირველად ტერმინ „ჰომოფობია“ პოლიტიკური შინაარსი არ ჰქონია, მისმა შექმნამ გარდამტეხი როლი ითამაშა მე-20 საუკუნეში გვი და ლესბოსელი ადამიანების უარყოფის, ძალადობისა და მათი უხილაობის გამოცდილებების გაანალიზებაში. ამ ტერმინმა შეცვალა ჰეტეროსექსუალური საზოგადოების ძირითადი ვარაუდი იმგვარად, რომ „პრობლემის“ ლოკალიზება მოახდინა არა ჰომოსექსუალ ადამიანებში, არამედ ჰეტეროსექსუალებში, რომლებიც შეუწყნარებლები არიან გვი, ბისექსუალი და ლესბოსელი ადამიანების მიმართ (Herek, 2004).

მიუხედავად იმისა, რომ „ჰომოფობიის გამოგონება“ (Herek, 2004) არსებითად მნიშვნელოვანი იყო იმ პერიოდის სექსუალობის კვლევებში, აღსანიშნავია, რომ მას თავის დროზევე აკრიტიკებდნენ ფემინისტი ლესბოსელი ფსიქოლოგები. მათ შორის იყვნენ კიტზინგერი და ვილკინსონი, რომლებიც სოციალური კონსტრუქტივიზმის თეორიიდან აკრიტიკებდნენ ჰომოფობიის, როგორც დამოკიდებულებების აღმწერი ტერმინის რელიგანტურობა-შესაბამისობას. კიტზინგერი აღნიშნავდა, რომ ჰომოფობიის კონცეპტი, არსებითად აინდივიდუალურებს დამოკიდებულებას, სახავს რა პრობლემას კონკრეტულ ადამიანში, რომელიც აღნიშნულ წინასწარგანწყობას ფლობს, რითიც კონცეფციას პოლიტიკურ ხასიათს აცლის და მას ინდივიდუალურ პრობლემად წარმოაჩენს, რომელსაც კონკრეტული „ცუდი“ ადამიანი სჩადის და მას „განკურნება“ სჭირდება (Kitzinger, 1996).

კიტზინგერი ასევე პრობლემურად მიიჩნევდა, ჰომოფობიის იმგვარ შინაარსს, რომელიც მის არსს „ირაციონალურ“ შიშს აფუძნებს. მისი განმარტებით, თუ ჩავთვლით, რომ ჰომოფობია ირაციონალური შიშია, მაშინ ის წინააღმდეგობაში მოდის რადიკალურ ლესბოსურ ფემინისტურ თეორიასთან, რადგანაც ის უპირობოდ ადგენს, რომ ჰომოსექსუალობა ჰეტეროსექსუალობას უდრის და მის გამოწვევას არ წარმოადგენს. კიტზინგერი, მის ნაშრომში „საუბრები ჩავკრაზე“, აღნიშნავს: „ჩვენ არ შეგვიძლია ვფიქრობდეთ ლესბოსელობაზე, როგორც ჰეტეროპატრიარქატული სტრუქტურისა და ღირებულებების შემარყვევებზე (როგორც ამას რადიკალი ფემინისტები აკეთებენ) და ამავდროულად, ვაცხადებდეთ, რომ არ არსებობს ჰეტეროსექსუალი კაცის (თუ ქალის) მხრიდან ლესბოსელობის შიშის გონივრული საფუძვლები. ჩვენ აღარ შეგვიძლია დავწეროთ, როგორც ამას ედრიან რიჩი (1979) აკეთებს, რომ „მებრძოლი და პლურა-

ლური ლესბოსური/ფემინისტური მოძრაობა პოტენციურად ის უდიდესი ძალაა, რომელსაც საზოგადოების სრული ტრანსფორმაცია შეუძლია“ (გვ. 226), და ამავდროულად ვაცხადებდეთ, რომ ლესბოსელების მიმართ შიში ირაციონალურია. იმის აღნიშვნით, რომ ლესბოსელების მიმართ შიში უბრალოდ კიდევ ერთი ფობიაა, რომელიც პირს აქვს, [...] ლესბოსელობას აუვნებელყოფს და მას რევოლუციურ პოტენციალს აცლის.“ (Kitzinger, 1996:9)

მართლაც, თუ ჰომოფობიას მხოლოდ ინდივიდის „ბნელი“ აზროვნების პროდუქტად, ანუ ბუნებრივ და აპოლიტიკურ პრობლემად მივიღებთ, რომელიც მის მიმართ იზოლაციასა და პიროვნულ თუ კოლექტიურ დისტანცირებას უპირობოდ ამართლებს, მაშინ ის ხომ არ გამოაცლის ჰომოფობიასთან, როგორც სტრუქტურულ პრობლემასთან ბრძოლას რადიკალურ შინაარსს? ან უფრო ზუსტად თუ ვიტყვით, ხომ არ გამოცლის ამ ბრძოლას რადიკალურობას?

„ბნელისა“ და პროგრესულის დიქტომიის პრობლემურობის ანალიზისას, ვფიქრობ, კითხვა უნდა დაისვას არა მხოლოდ იმაზე, თუ როგორ არტიკულირდება ჰომოფობია გაბატონებული ლიბერალური „ადამიანის უფლებათა“ აქტივისტური ნარატივის მიერ, არამედ როგორ ახდენს ის ინდივიდების დიფირენცირებას (Rao, 2015) და როგორ სვამს დაპირისპირებაში ნეოლიბერალიზმის მოდერნულ სუბიექტს, „ჩამორჩენილ“, „პროვინციულ“, არასეკულარულ სუბიექტთან.

დასავლეთში არსებული ლიბერალური დისკურსის მაგალითზე, ლეტისია საბსეი ცდილობს, დაგვანახოს თუ რატომ და როგორ ხდება „სექსუალობის დემოკრატია“ მოდერნულობის, სეკულარობისა და დემოკრატიული ღირებულებების განმსაზღვრელი (Sabsay, 2016). მისი თქმით, „აღნიშნული ჩვენგან მოითხოვს, შევხედოთ მოდერნულ და გვიანმოდერნულ სექსუალობებს, სუბიექტურობასა და მოქალაქეობას შორის ურთიერთობებს, რომლებიც წინასწარვე განსაზღვრულია ევროპულ-ჩრდილო ამერიკული ლიბერალური დემოკრატიული იდეალის მიერ შექმნილი სექსუალობის სუბიექტის ფიგურის მიერ“ (Sabsay, 2016).

რექსეპის განმარტებით, „სექსუალობის მოქალაქეობის“ შექმნა იმგვარი გენდერირებული და სექსუალიზებული პროცესია, რომელიც

სექსუალური უფლებების გარშემო ჩამოყალიბებული თემების ბრძოლების სხვა მარგინალური ჯგუფების ბრძოლებისგან იზოლირებას ახდენს (Rexhepi, 2015). ჩემი განმარტებით, „სექსუალობის მოქალაქის“ ანუ ჩვენს რეალობაში, მოდერნული მოქალაქის შექმნა, ადამიანის უფლებათა დამცველებისა და აქტივისტურ სივრცეში პრობლემურია არა მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ის ბრძოლებს აშორებს ერთმანეთისგან, არამედ იმის გამოც, რომ ის საკუთარი თავის პროგრესულობას „დევიანტი, ჰომოფობი მოქალაქეების“ სახე-ხატის ფორმირებით, მათთან წინააღმდეგობაში ახდენს. აღნიშნული დიქტომიური შეპირისპირება კი სწორედ ის არის რაც შეიძლება სახელმწიფოს ანკობდეს – ლიბერალური დისკურსი, რომელიც ჰომოფობიას „ირაციონალურ შიშისა“ და ინდივიდუალური დევიანტობისა თუ „ჩამორჩენილობის“ დეფინიციურ ჩარჩოს აფუძნებს, ჯგუფებს შეპირისპირებაში ამყოფებს, ხოლო ჩაგვრის საფუძვლებს ხელშეუხებელს ტოვებს.

აქვე, მართებულად მივიჩნევ, „ირაციონალური შიშის“ კიტზინგერისეულ კრიტიკაში, ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი შემოვიტანო. მაშინ, როდესაც საქართველოში სახელმწიფო თავად იქცა ჰეტეროსექსისტულ მანქანად, რომელიც საკუთარი პოლიტიკური დივიდენდების და პოლიტიკური გაკოტრებულობის სასონარკვეთაში თავადვე ქმნის ლგბტ ჯგუფისგან მტრის ხატს, რომელიც ერს მორალურ წარწყმედას უქადის, ცხადია, ჰომოფობიის „ირაციონალობაზე“ დაფუძნება კიდევ უფრო პრობლემურად უნდა მოგვეჩვენოს, თუ გავიაზრებთ იმას, რომ სისტემამ ის სწორედაც, რომ „რაციონალური“ გახადა მისთვის მორალური ლეგიტიმაციის მინიჭების გზით.

კრიტიკული კი ამ შემთხვევაში, ის არის, რომ რაციონალიზებული შიში, რომელიც „ლეგიტიმური მტრის“ მიმართ ძალადობის განხორციელების საფუძვლებს ქმნის, მეინსტრიმ ქვიარ აქტივიზმის მიერ სახელმწიფოს მხრიდან ისეთ დასჯას მოითხოვს, თითქოს, ის ინდივიდუალური დევიანტობისა და სოციო-კულტურული სქემიდან გარიყული ქმედების პროდუქტი იყოს. შესაბამისად, სისტემას სასჯელს იმ ქმედებისთვის ვთხოვთ, რასაც მან საფუძველი თავადვე შეუქმნა და ლეგიტიმაცია მიანიჭა, არამხოლოდ ინსტიტუციური ჰომოფობიის, არამედ კეთილდღეობის ბაზისური პრინციპების მოშლის საშუალებით.

„ირაციონალური შიშის“, როგორც ჰომოფობიის განმარტებითი ჩარჩოს ფართოდ გამოყენებამ არამართო ლგბტ ფსიქოლოგიაში, არამედ საერთაშორისო სამართალშიც გაეროს, ევროკავშირის² და სხვა რეგიონული/საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და საერთაშორისო ლგბტქი ორგანიზაციების³ მიერ, ის სრულიად უალტერნატივო გახადა. ამან კი დამატებით შეუწყო ხელი, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობისა და გენდერული გამოხატვის საფუძველზე, მტრობის კონკრეტულ ინდივიდში ლოკალიზებასა და მის პირის მახასიათებლად ქცევას.

აქვე, დროული არის გამოვთქვა შემოვიტანო ვარაუდი, რომ ჰომოფობიასთან (არამართო მასთან) ბრძოლა მის უპირველეს საწყისს „პათოლოგიზებას“ დაუბრუნდა. ასევე შეიცვალა ვიქტიმიზაციის რაკურსიც, რომელმაც შესაძლებელი გახადა, რომ ჰომოფობიის აღმოფხვრა მხოლოდ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების მჩაგვრელ ხელში ჩაეგდო, რითაც კიდევ უფრო შეუწყო ხელი კარცერული სახელმწიფოს მჩაგვრელობითი აპარატის ლეგიტიმაციას.

შესაბამისად, ჰომოფობიის ტერმინის გამოყენება არა მისი ეპისტემოლოგიური შინაარსით არის პრობლემური, არამედ იმის გამო, რომ ის ჩვენი ბრძოლის არეალს ჩვენგან დამოუკიდებლად განსაზღვრავს (Kitzinger, 1998). **ჰომოფობიის შინაარსის ინდივიდუალიზებით სისტემამ ჩვენი ყურადღება ჩაგვრის სტრუქტურებიდან ჩაგვრის აგენტებზე გადაიტანა, რამაც ჩვენი ბრძოლა შეუძლებელი გახადა სისტემური ტრანსფორმაციისთვის.** შესაბამისად, ჰომოფობიისთვის ინდივიდუალური ბრალის და მასზე დაფუძნებული ინდივიდუალური სასჯელის კრიტიკა სახელმწიფოს პოლიციური აპარატისა და კარცერულობის როგორც დანაშაულის გამანეიტრალებელი ერთადერთი გზის კრიტიკა დღევანდელობაში უპირობოდ უნდა დავიწყოთ.

2 ევროპარლამენტის 2006 წლის 18 იანვარს მიღებულ რეზოლუციაში ტერმინი ჰომოფობია განმარტებულია, როგორც: „ირაციონალური შიში და სიძულვილი ლესბოსელების, გეების, ბისექსუალებისა და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, რომელიც ეფუძნება წინასწარგანწყობას და მსგავსია რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და სექსიზმის“, European Parliament resolution on homophobia in Europe. P6 -TA(2006)0018. 18 January 2006, ob: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0018+0+DOC+XML+V0//EN>

3 მაგალითისთვის იხილეთ ILGA-Europe-ს ტერმინთა განმარტებები, სადაც ჰომოფობია განმარტებულია, როგორც შიში, ირაციონალური ბრაზი, შეუწყნარებლობა ან/და სიძულვილი ჰომოსექსუალების მიმართ. წყარო: https://www.ilga-europe.org/resources/glossary/letter_h

კარცერულობა, როგორც ქვიარ აქტივიზმის განეიტრალება

კარცერული პოლიტიკის დღეს არსებული პროცესის უკეთ აღწერისთვის, კარცერული ფემინიზმის არსს გამოვიყენებ. კარცერული ფემინიზმი (Bernstein, 2007a) ან/და მმართველობითი ფემინიზმი (Halley, 2006) ფემინისტური თეორიისა და პრაქსისის იმგვარ ვარიაციებს ასახავს, რომელიც ქალთა საკითხების მოგვარებას სამართლებრივ და სადამსჯელო მეთოდებში ხედავს, ანუ რასაც ბერნშტეინი ფემინისტური მიზნების მიღწევისას – კეთილდღეობის სახელმწიფოს კარცერული სახელმწიფოთი ჩანაცვლებას უწოდებს (Bernstein, 2007a, 143).

აშშ-ში, 1970-იანი წლებიდან, ბევრი მენისტრიმული ფემინისტური ორგანიზაცია აქტივიზმის ისეთ ფორმაზე გადავიდა, რომელიც გულისხმობდა სახელმწიფოსთან ისეთ თანამშრომლობას, რომელიც შესაძლებელს გახდიდა, რომ ლეგალისტური და სადამსჯელო მეთოდებით მიეღწია სამართლიანობის აღდგენისათვის. მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ, ფემინისტების ბრძოლამ ძალადობისა და ჩაგვრის ხილვადობისათვის მართლაც მოიტანა შედეგი, რისი დასტურიც საერთაშორისო ორგანიზაციების დღის წესრიგში ქალთა ადამიანის უფლებების გაჩენა და მისთვის კონვენციური შინაარსის შექმნა გახდა (საბედაშვილი, 2015). თუმცა, ადამიანის უფლებათა პარადიგმა, რომელიც სწორედ საერთაშორისო ინსტიტუციების კონვენციების აღსრულების ქვაკუთხედს წარმოადგენდა, ისე ტრანსფორმირდა, რომ მან სახელმწიფოთა მიერ კონკრეტული ჯგუფების მიმართ ისტორიული ჩაგვრის აღმოფხვრა კონკრეტულ კრიტერიუმებს დაუქვემდებარა, სადაც, მაგალითად, ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრა იზომება ქალის მიერ მართლმსაჯულებაზე წვდომის, პოლიციის ეფექტური სისხლისსამართლებრივი პასუხის, დანაშაულის სტატისტიკის საზომებით. ამან კი ქალთა ემანსიპაცია, მთლიანად სახელმწიფოს რეპრესიულ ძალაუფლებრივ აპარატსა და სასჯელზე დამოკიდებული გახადა (Bumiller, 2008, 135;136).

ამასთან, აშშ-ში ქალთა მიმართ ძალადობის აქტის (VAWA) მიღებამ, 1994 წელს, ქალთა ჩაგვრისათვის ბრძოლა, როგორც ბამილერი აღწერს, სახელმწიფოს ნაციონალიზებულ პოლიტიკად, ხოლო კარცერული სისტემა ამ პოლიტიკის იმგვარ ნაწილად აქცია, რომელმაც სახელმწიფოს

როლი ქალთა მიმართ ძალადობის აღმოფხვრაში უალტერნატივო გახადა. ეს კი, სახელმწიფოს პოლიციური ძალაუფლების გაძლიერებისა და ქალთა უფლებების დაცვის სახელით არალეგიტიმური ძალადობის განხორციელების საზღვრების გაფართოების ხარჯზე მოხდა (Bumiller, 2008, 135). ბერნშტეინი, ტრეფიკინგის კამპანიის მაგალითზე დაყრდნობით, დამატებით აღნიშნავს, რომ ამგვარ დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლა მარგინალიზებული პოპულაციის კრიმინალიზებაში ყველაზე ნათლად აისახა, რაც საზღვრების გამკაცრების, იმიგრაციის გაძლიერებული კონტროლის გლობალიზებულ პოლიტიკაში კიდევ უფრო ცხადი ხდება (Bernstein, 2010, 57).

ამრიგად, ნეოლიბერალური სახელმწიფოს გაძლიერების კვალად, 1990-იანი წლებიდან, კარცერულობა დღევანდელი ფემინიზმის დომინანტ ფორმად იქცა, რამაც ხელი შეუწყო გაძლიერებულ პოლიციურებას, დევნასა და სასჯელადსრულების დაწესებულებების ექსპანსიას, როგორც [ქალთა] მიმართ ძალადობის პირველად გამოსავალს (Law, 2014). აღნიშნულმა აქტივიზმმა არ გაითვალისწინა, რომ პოლიცია თავად არის ძალადობის მანარმოებელი, ხოლო ციხე ძალადობის ადგილი. „კარცერული ფემინიზმი უკულებელყოფს იმ გზებს, სადაც რასა, კლასი, გენდერული იდენტობა და იმიგრაციული სტატუსი ზოგიერთ ქალს მეტად მონყვლადს ტოვებს ძალადობის წინაშე, ხოლო მასობრივი კრიმინალიზაცია, კი ამ ქალებსვე აქცევს სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობის რისკის ქვეშ“ (Law, 2014). პოლიციისა და სასჯელადსრულების სისტემის ოჯახში ძალადობის გამოსავლად დასახვა როგორც ამართლებს, ასევე ზრდის, პოლიციისა და სასჯელადსრულების სისტემის ფინანსურ კაპიტალს, რა დროსაც მას ყურადღება გადააქვს იმ პროგრამების რესურსების შეკვეციდან, რომელიც მსხვერპლებს საშუალებას მისცემდა გაქცეოდა დანაშაულს, მათ შორის, თავშესაფრებსა და კეთილდღეობის სხვა სისტემების საშუალებით. ამასთან, პოლიციის დანაშაულის მთავარ ანტიდოტად დასახვით, ის ქმნის არსებით ბარიერებს თემის მობილიზებისა და გრძელვადიანი ორგანიზებისთვის (Law, 2014).

როგორც ბამილერი აღნიშნავს, „როდესაც ფემინიზმი სოციალური კონტროლის ნეოლიბერალური სტრატეგიებით დასწეულდა, ის უფრო ფართო კრიმინალიზების კამპანიების ეფექტური ინსპირაცია გახდა“

(Bumiller, 2008). ამგვარად, ფემინისტური დღის წესრიგის მსგავსად, ქვიარ აქტივიზმიც წარმატებით მოექცა სახელმწიფოს კარცერული აპარატის ძალაუფლებისა და სადამსჯელო ლოგიკის ქვეშ. ამას ხელი შეუწყო, 2009 წელს, აშშ-ის იმდროინდელი პრეზიდენტის ბარაკ ობამას მიერ „მეთუ შეპარდისა და ჯეიმს ბირდ ჯუნიორის სახელობის სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების პრევენციის კანონის“⁴ ხელმოწერამ, რომელმაც მანამდე არსებული კანონმდებლობის დაცვის საფუძვლები გააფართოვა და მასში სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა, როგორც შეუწყნარებლობის მოტივები ასევე მოიაზრა. ეს პროცესი ლგბტ ორგანიზაციების აქტიური ლობირების კამპანიის შედეგად განხორციელდა. თუმცა, როგორც ლამბლი აღნიშნავს, კანონი ორიენტირებულია არა პრევენციაზე, არამედ დასჯაზე, რომელმაც გააფართოვა ფედერალური საზღვრები სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულებისა და ინციდენტების დევნისათვის, რაც სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებისათვის დამატებითი რესურსების გამოყოფით განხორციელდა და შესაძლო დამნაშავეთათვის გამკაცრებული სასჯელების დანესებით წარიმართა (Lamble, 2013).

სტოუნვოლის აჯანყებისა და გვი განმათავისუფლებელი მოძრაობის მაგალითის მოყვანით, ამერიკელი სამართლის პროფესორი და ტრანს აქტივისტი დინ სპეიდი მკაცრად აკრიტიკებს, დღევანდელ ქვიარ აქტივისტებს, რომელთაც დაივიწყეს, რომ ლგბტ აქტივისტების მთავარი ბრძოლა პოლიციისა და პოლიციური რეპრესიული აპარატის მიმართ წინააღმდეგობაში იშვა. ხოლო დღეს, ისინი სახელმწიფოს „კანონისა და წესრიგის“ ნეოლიბერალური აპარატის მხარდამჭერებად იქცნენ, რომელიც მილიონობით დოლარის აკუმულირებას ახდენს პოლიციისა და პროკურატურის რესურსების გასაძლიერებლად. „წარმოიდგენდნენ თუ არა სტოუნვოლის ვეტერანი აქტივისტები, რომ, დღეს პოლიცია ქვიარ და ტრანს სხეულების ძალადობისგან დამცველად მოგვევლინებოდა, პატიმრებისა და პოლიციური ძალადობის კრიტიკული ზრდის პარალელურად?“ (Spade, 2011)

სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების ამკრძალავი ნორმების ქვიარ თემის მიერ გამოყენება იმ იმედს ეფუძნებოდა, რომ სახელმწიფო

4 იხ: <https://www.justice.gov/crt/matthew-shepard-and-james-byrd-jr-hate-crimes-prevention-act-2009-0>

შედლებდა ამგვარი დანაშაულების პრევენციას. თუმცა, როგორც სპეიდი ხსნის, აღნიშნული ნორმები მხოლოდ იმას ცვლის თუ რას ამბობს კანონი სისტემის ქმედებებზე და არა მის რეალურ შედეგებზე; იგი ხვეწს სისტემას იმგვარად, რომ კვლავ იმ ადამიანებს იღებს სამიზნედ, რომელიც ყველაზე მოწყვლადია და ახდენს მჩაგვრელი სისტემის რაციონალიზებას და მის გამართლებას. სამართლის რეფორმა, აცხადებს სპეიდი, აძლიერებს და ლეგიტიმაციას უკეთებს კრიმინალური მართლმსაჯულების სისტემის მჩაგვრელ აპარატს. შესაბამისად, ის არათუ ვერ ზრდის ქვიარ და ტრანს ადამიანების სიცოცხლის შანსებს, არამედ მათ სხეულებს, გაძლიერებულ პოლიციურ რეჟიმს უქვემდებარებს (Spade, 2011).

სპეიდი და ვილსი მათ ნაშრომში „წინააღმდეგობა შგზლუდული გეი აქტივიზმისთვის“ გამოყოფენ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების აქტივიზმის სამ პრობლემურ ასპექტს. მათი თქმით, პირველ რიგში, ანტი-ჰომოფობიურ პროექტებში ჩართულობით, რომელიც გამოირიცხავს, ანტი-რასისტულ, ანტი-იმპერიალისტურ და რედისტრიბუციულ პერსპექტივებს, ემანსიპაციის (ავტ. თუ შეიძლება მას ასე ვუწოდოთ) ბენეფიტებს არსებითად პრივილეგირებულ ჯგუფებს აძლევს, კერძოდ, თეთრკანიანებს, კაცებს, სექსუალურად ნორმატიულ ჰომოსექსუალებს და ზოგადად იმ ხალხს, ვისაც ფული აქვს. ის არ ახდენს, პრივილეგიების უფრო ფართო გაგების კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენებას. ამასთან, ასეთი სამართლის ბენეფიტები მხოლოდ მათთვისაა, ვისაც შეუძლია სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების შესახებ განაცხადონ და მართლმსაჯულების აღსრულება მოითხოვონ იმის გაუზარებლად, რომ ამგვარი მართლმსაჯულება ყველაზე მეტად შავკანიან მოსახლეობას ვნებს და სჯის. მხოლოდ ჰომოსექსუალურ იდენტობაზე ფოკუსირებით, რასიზმის, სექსიზმის და ეკონომიკური უთანასწორობის უგულებელყოფით, მენისტრიმული გეი დღის წესრიგი ირჩევს მცდარ „ნეიტრალურობას“, რომელიც იღებს/ეთანხმება სტატუს კვოს და ითხოვს ინკლუზიას იმის გაუთვალისწინებლად, რომ სუბორდინაციის მიმართ „ნეიტრალურობა“ ან არა-ოპოზიციურობა, ყოველთვის აძლიერებს არსებულ სოციალურ წესრიგს, როგორც ბუნებრივსა და ნორმალურს (Spade and Willse, 2000).

ამგვარი აქტივიზმის მეორე პრობლემური ასპექტი, დანაშაულის ინდივიდუალიზებულ ბუნებაშია, რომელიც ჰომოფობიურად მოტივირებულ

ემედებას ინდივიდუალურ წინასწარგანწყობაზე აფუძნებს და ამით უთანასწორობის სისტემურ გაგებას სრულიად აუჩინარებს. შესაბამისად, აქტივიზმის მესიჯი ფოკუსირდება პრობლემის კონკრეტულ ინდივიდებში ლოკაციამზე. აღნიშნული ფოკუსი ხაზს ავლებს და პატიობს სუბორდინაციის სისტემურ და ინსტიტუციურ გამოვლინებებს, რადგან ის ვერ აღწევს ფიზიკური ძალადობის ხარისხამდე. მესამე პრობლემა კი, თავად სამართლის შემზღუდველ ხასიათშია, რომელიც სამართლით დაცულ სუბიექტებს სექსუალობის კონკრეტულ ჩარჩოებში აქცევს და შესაბამისად, ზღუდავს მის არეალს (Spade and Willse, 2000). დისკრიმინაციისა და ძალადობის ნეოლიბერალური გააზრება, რომელმაც რადიკალურად შეცვალა და საფუძველი გამოაცალა ეკონომიკური ექსპლოატაციისა და სახელმწიფოს ძალადობის წინააღმდეგ რეზისტენციის სტრატეგიებს, აწარმოებს იმ ვინრო სამართლის რეფორმის დღის წესრიგს, რომელიც უგულვებელყოფს იმ ზიანსა და ძალადობას, რომელსაც ქვიარ და ტრანს ადამიანები ყოველდღე განიცდიან რასიზმის, შებღუდული შესაძლებლობების, ქსენოფობიის, ტრანსფობიის, ჰომოფობიისა და სიღარიბის გამო (Spade, 2011).

აშშ-ის კონტექსტისგან განსხვავებით, მასობრივ პატიმრობაზე საუბარს მელანი ბრაზელი ერიდება, როდესაც ის გერმანიის მაგალითს განიხილავს, თუმცა კრიტიკულად გამოყოფს ისეთ ტენდენციას, რა დროსაც ქვიარ ჯგუფებისა და ლგბტ ორგანიზაციების მიერ ლეგალისტური და კარცერული პოლიტიკის წარმოებამ რეალობაში პოლიციის ოპრესიულ აპარატს ყველაზე მონყვალდი ჯგუფები დაუქვემდებარა, მათ შორის, მუსლიმები და არაბი ახალგაზრდები. საზოგადოების დაყოფითა და ჯგუფების შეპირსიპირებით კი, სახელმწიფომ ადვილად მოახერხა (ახერხებს) წინააღმდეგობისათვის მობილიზების სტრატეგიების ჩახშობა (Brazzell, 2015b). მართლაც, აშშ-ისა და ევროპის განხილვისას, სამართლიანად აღნიშნავენ ავტორები, რომ ჰომოფობიასთან ბრძოლა ახლა სწორედ „საძულველი სხვის“ სწარმოებლად აქტიურად გამოიყენება, რომლის ჩამდენი აუცილებლად უცხო: მუსლიმი, შავკანიანი ან მიგრანტია (Haritaworn, 2015).

მიუხედავად იმისა, რომ სპეიდის, ვილსისა და ბრაზელის კრიტიკა ლეგიტიმურ ნუხილებს გამოხატავს, რომელიც სპეციფიკურად დასავლური წესრიგისთვის მეტად სახასიათოა, ვფიქრობ რეალობის დამახინჯება გამოვა თუ მის აბსოლუტურ შეუთავსებლობაზე ვიდავებთ საქართველოს კონტექსტში.

მართალია, განსხვავებით დასავლეთისგან, სადაც სამართალში ქვიარ სხეულების ინკლუზიის პოლიტიკის წარმოება ლგბტ ჯგუფებისა და პროფესიონალიზებული სათემო ორგანიზაციების აქტიური კამპანიების შედეგად განხორციელდა, საქართველოში სამართლის რეფორმა მთლიანად საერთაშორისო და რეგიონალური ორგანიზაციების მიერ ინიცირებული პროცესის შედეგს წარმოადგენს. ჯერ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულებისათვის სასჯელის დამამძიმებელი ნორმის ინკლუზია სისხლის სამართლის კოდექსში (2012), შემდეგ კი ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობის მიღება (2014), მასში სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ექსპლიციტური მითითებით, „დასავლურ დემოკრატიულ“ და „ცივილიზებულ“ ოჯახში მიღების უპირობო საზღაურს წარმოადგენდა.

შესაბამისად, ლგბტქი ჯგუფების არა უფლებრივი მდგომარეობის, არამედ სამართლებრივი აღიარების პროცესში მნიშვნელოვანი ცვლილებები, მიუხედავად მათი უკიდურესად მწირი გავლენისა, ქვიარ ჯგუფების ყოველდღიურ ყოფაზე, პოზიტიურ ნაბიჯად უნდა შეფასდეს. თუმცა ცხადია, ქვიარ ჯგუფების უხილაობის, ქამინგაუთის შიშის, დისკრიმინაციის, ჩავვრისა და პოლიციური ძალადობის ფონზე (აღდგომელაშვილი, 2016; 2015; ბახტაძე 2017; ჯალაღანია 2016; 2017), ამგვარ ნორმებს გარდა სამართლის დოქტრინალური მნიშვნელობისა, სხვა ღირებულება ნაკლებად შეიძლება გააჩნდეს. თუნდაც, იმ მარტივი მიზეზით, რომ სახელმწიფოს მიერ კანონის შექმნა, მისით რეგულირებული სოციალური პრაქტიკის – ჰომოფობიის ბოროტების გააზრებამდე მოხდა. ანუ მან ისე მიიღო კანონი, რომ არც მისი უპირობო საჭიროება და ჰომოფობიის გამომწვევი მიზეზები შეუსწავლია და არც ინდივიდუალური ჰომოფობიური მართლსაწინააღმდეგო ქმედების აღკვეთა დაუგეგმავს. შესაბამისად, ვფიქრობ, ლეგალიზებულ სექსუალობას თავიდანვე არ ჰყავდა დაცული სუბიექტი, ხოლო სამართლის ამგვარ რეფორმას საფუძველშივე ჰქონდა გამოცლილი მისი მთავარი ფუნქციური ელემენტი, აღსრულება.

არაღსრულებისთვის შექმნილი ნორმა, ცხადია ვერ გახდებოდა სახელმწიფოში ლგბტქი ჯგუფების სტრუქტურული ჩავვრის და არც მისი ინდივიდუალური გამოვლინების პრევენციის გარანტი, რადგან პრევენციული პოლიტიკის გააზრება და მისი სტრატეგიული დასახვა, საჭიროებს ჯერ

იმის გააზრებას, რომ ამგვარი ჩაგვრა არსებობს და რომ არსებობენ ამ ჩაგვრაზე დაქვემდებარებული ჯგუფები (Meyer, 2013, 119).

თუმცა, მე ვამტკიცებ, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ანგარიშვალდებულების პირველ ეტაპზე, ჩაგვრის აღიარება არც ყოფილა ის საზომი, რითიც სახელმწიფოს დემოკრატიულობა შეიძლება შემოწმებულიყო. ვინაიდან, საერთაშორისო ორგანიზაციების, მათ შორის, ევროკავშირისთვის, საქართველო წარმოადგენდა ქვეყანას, სადაც მისგან წინასწარვე გამორჩეულ მსხვერპლებს, ევროკავშირის ჩარევა და დაცვა ჯერ მხოლოდ „პოლიტიკური აგენტობის და მოქალაქეობის შესაძენად სჭირდება“ (Rexhepi, 2016) და არა ჩაგვრის სისტემის გარდაქმნა. ევროკავშირთან ასოცირების დღის წესრიგის შესრულების გზაზე, სახელმწიფო აცნობიერებდა, რომ მას მოუწევდა სამართლის რეფორმა განეხორციელებინა, თუნდაც ჯერ გაუაზრებელი და გაუანალიზებელი დისკრიმინაციისგან დაცული სუბიექტების აუღიარებლად, რადგანაც ამაზე მეტი მისთვის არც მოუთხოვიათ. შესაბამისად, ევროკავშირის მიერ ქვიარ ჯგუფის უფლებების დაცვის მოთხოვნამ, საქართველო იმ ვალდებულებით საპასუხო პროცესში ჩააგდო, როდესაც ის იძულებული ხდება საკუთარი „ევროპელობის კვლავდადასტურება ქვიარ უფლებების მიღებით“ (Rexhepi, 2016) განახორციელოს.

სამართლის რეფორმის ამგვარმა მოდელმა, რომელმაც ანტიდისკრიმინაციული და სისხლისსამართლებრივი (არამართო) კანონმდებლობა თანასწორობის კონსტიტუციური პრინციპის ფუნდამენტურ ბაზისს დააფუძნა, მართლაც შექმნა მნიშვნელოვანი ბერკეტები ლგბტქი ჯგუფებისთვის საკუთარი უფლებების დასაცავად, თუნდაც ინდივიდუალურ შემთხვევებში დისკრიმინაციის ფაქტის დადგენის და ამ მხრივ, ლგბტქი ადამიანების, როგორც დისკრიმინირებული ჯგუფის სამართლის წინაშე აღიარების, უფლების აღდგენის ბაზისის, ჯგუფის ხილვადობის და მათ წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაულის სამართლისა და პოლიციისთვის გამოწვევად აღიარებით. თუმცა, კანონების არსებობის თანადროულად, რეალობა განსხვავებულია. სინამდვილეში, ამგვარი კანონმდებლობის აღსრულება ლგბტქი ჯგუფებს საზოგადოებასთან კი არ ათანასწორებს, არამედ უთანასწორო პირობებში თანასწორად აქცევს ანუ რეფორმის ამგვარი მოდელი ქმნის ბრძოლის გარემოს თანასწორად ქცევის ილუზიას,

ხოლო უთანასწორობის გამომწვევ ძირეულ ბაზისებს ხელშეუხებელს ტოვებს (რადგანაც კანონისმიერი თანასწორობა „აღმდგარია“). სამართლის რეფორმა, აცხადებს სპეიდი, მცდარ შთაბეჭდილებას ქმნის, რომ მანამდე მარგინალიზებული და დაქვემდებარებული ჯგუფები ახლა თანასწორები არიან, სამართლიანობა აღმდგარია და სიცოცხლის დისტრიბუციის ლეგიტიმურობა გამყარებული (Spade, 2011). „პოლიტიკური რეზისტენციის სტრატეგიების დავინროება იმგვარად, რომ ის მხოლოდ კანონში ინკლუზიას ესწრაფვოდეს არასწორ ხედვას ქმნის, რომ აღიარებისა და ინკლუზიის მოპოვება გაათანაბრებს ჩვენს სიცოცხლის შანსებს და შეგვადლებინებს ვიცხოვროთ (სამართლიანად მიჩნეულ) სისტემაში“ (Spade, 2011).

აქვე, ვფიქრობ, რომ არსებითად მნიშვნელოვანია, სხვაობის მკაფიო ხაზი გავავლოთ დასავლეთში „ქვიარ დამსჯელობითობას“ (Lamble, 2013) და საქართველოში ქვიარ ჯგუფების, ან უფრო ზუსტი ვიქნები თუ ვიტყვი, არასამთავრობო ორგანიზაციების „სამართლის აქტივიზმის“ უალტერნატივობას შორის. სახელმწიფოს უმოქმედობის პოლიტიკამ, პოლიტიკურმა პომოფობიამ, ინსტიტუციურმა პეტეროსექსიზმმა, ჰომო/ტრანსფობიური დანაშაულების აუღიარებლობამ და არაეფექტურმა გამოძიებამ სამართლის აღსრულებისთვის ბრძოლა ერთადერთ ბრძოლად აქცი. ის ერთადერთი საშუალებაა, რისი გამოყენებაც ქვიარ ჯგუფებს საქართველოში შეუძლიათ, ხოლო სამართლის ნარატივი ასევე ერთადერთი ნარატივია, რაშიც ამ ჯგუფებს ოპერირების შესაძლებლობა რჩებათ. შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ პომოფობიაზე დაფუძნებული ჩავგრის ფორმალური აღიარების პარალელურად, მან არამხოლოდ გააუვნებელყო ქვიარ ჯგუფების რადიკალური რეზისტენციის საფუძვლები, არამედ ლგბტქი სათემო ორგანიზაციებისა და აქტივისტების ბრძოლის არეალიც წინასწარვე შემოსაზღვრა და ის მის დღის წესრიგს დაუქვემდებარა, მოაქცია რა ლგბტქი ჯგუფები სამართლის აქტივიზმის ვინაო, სადამსჯელო ჩარჩოში.

„უალტერნატივობის სასონარკვეთაში“ მყოფი ჯგუფის მიმართ სამართლის აქტივიზმის „ერთადერთობის“ კრიტიკა არსებითად რთული ამოცანაა, რადგან სახელმწიფოში მოშლილი სოციალური სისტემისა და დანაშაულის პრევენციის საბაზისო ელემენტების არარსებობის პირობებში, მოითხოვო უფრო მეტი ვიდრე, იმის აღსრულებაა, რაც კანონში წერია და რისი განხორციელების პოლიტიკური ვალდებულებაც სახელმწიფომ საერთაშორისო

ორგანიზაციების (და არა საკუთარი საზოგადოების) წინაშე აიღო, შეიძლება უსამართლოდ მოგვეჩვენოს. და მაინც, ვფიქრობ, სამართლის აქტივიზმის უალტერნატივობამ მის კრიტიკას ლეგიტიმაციის საფუძველი არ უნდა გამოაცალოს, რადგანაც „ერთადერთობის“ სტატუს კვო და მასთან დამორჩილება უთანასწორობის კვლავწარმოებაში თანამზრახველებად გვაქცევს. შესაბამისად, ვფიქრობ, აქ მნიშვნელოვანი კითხვა უნდა დაისვას: რა ღირებულება აქვს ლიბერალურ აღიარებას, რომელსაც საფუძველშივე, ხილულად, ყველასთვის დასანახად გამოცლილი აქვს ტრანსფორმაციის ფესვები? ან უფრო ზუსტად, რა ემანსიპატორული ღირებულება აქვს ისეთ დღის წესრიგს, რომელიც აღიარებისკენ უთანასწორობის სუბორდინაციული სისტემის შიგნით მიილტვის?

ათანასიუს და ბატლერის დიალოგში, მათ საერთო წიგნში „ჩამორთმევა: პერფორმატიულობა პოლიტიკურში“, ათანასიუსი ლიბერალური აღიარების საკითხზე საუბრისას საინტერესო კითხვას სვამს: „როგორ გადავრჩეთ ლიბერალურ აღიარებას, რომელიც თანადროულად სიცოცხლისთვის საშიშიც არის და თან ჩვენი სიცოცხლის დაცვასაც გვპირდება?“ ბატლერის პასუხი კიდევ უფრო საგულისხმოა: „როგორ უნდა გადავრჩეთ მის გარეშე?“ (Butler and Athanasiou, 2013, 76). ბატლერი განაგრძობს: „გაიატრი ჩაკრავორტი სპივაკმა ლიბერალიზმზე საუბრისას, ერთხელ აღნიშნა, რომ ეს ის არის, რაც „ჩვენ არ ძალგვიძს არ გვინდოდეს“ (*we cannot not want*) [...] ეს ფორმულირება გულისხმობს, რომ სურვილი თავისთავად ნაძალადეგია სოციალური და პოლიტიკური კატეგორიების მიერ, რაც ნიშნავს, რომ ამგვარი კატეგორიები არა მხოლოდ სურვილის ობიექტები არიან, არამედ მისი ისტორიული განმაპირობებლებიც. ერთია თქვა, რომ მე არ ძალმიძს არ მინდოდეს ლიბერალიზმი, იმდენად რამდენადაც მე ვისურვებდი ის არ მნდომოდა, და შესაბამისად, განიხილო ლიბერალიზმი როგორც ობიექტი, რომლის გარეშეც ვერ იმოქმედებ. მეორეა, განაცხადო, რომ ლიბერალიზმის ინსტრუმენტების გარეშე მე არ შემიძლია ის მინდოდეს, რადგანაც რასაც ჩემს სურვილს ვუნდობ, ისე არის შეკავშირებული ამ კატეგორიებით, რომ მათ გარეშე მე ის სრულიად არ მენდომებოდა [...]. ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ კანონი თავად აწესრიგებს სამართლის სუბიექტს, რომლის დეკონსტრუქციაც თავადვე შეუძლია, ეს იმას არ

ნიშნავს, რომ ჩვენ კანონის გამოყენებაზე უარს ვამბობთ [...]. შესაბამისად, აქ სამართალი არის ის, რაც „ჩვენ არ ძალგვიძს არ გვინდოდეს“ (Butler and Athanasiou, 2013, 76;77).

ათანასიუ ბატლერის პასუხს ეთანხმება, თუმცა აღნიშნავს, რომ ლიბერალური აღიარების პერსპექტივა, როგორც რეზისტენტული სუბიექტის გადარჩენის უსაფრთხო გზა, რომელიც მთლიან და საბოლოო აღიარებას პოლიტიკის დასასრულად ხედავს, ხშირად ძალიან მარტივად ხდება აღნიშვნის საგანი და ვერც იმ კითხვას სვამს, თუ რა არის *აღიარების პირობები*. ათანასიუს აზრით, ამ კითხვის დასასმელად, ისევ და ისევ, საჭიროა, ღიად დავტოვოთ კითხვა იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გადავურჩეთ ლიბერალურ აღიარებას და იმ რეგულაციურ ძალაუფლებას, რომელიც აღიარებას აუცილებლად მოსდევს თან (Butler and Athanasiou, 2013, 79).

რეგულაციური ძალაუფლება, მართლაც არის ის, რის გაძლიერებასაც ქვიარ ჯგუფების ენჯელომებულმა აქტივიზმმა ხელი შეუწყო ან შეუწყობს მინც. უკვე დღეს, ჰომოფობიური და ტრანსფობიური დანაშაულების მარეგულირებელი ნორმების აღსრულების მოთხოვნით, ლგბტქი ჯგუფების მიერ „მათი მოქალაქეობრივი სტატუსი იმის მიხედვით იზომება, თუ რამდენად ავლენს სახელმწიფო სურვილს აღასრულოს სასჯელი მათი სახელით“ (Spade and Willse, 2000). სისხლის სამართლის კოდექსში ჰომო/ტრანსფობიურ დანაშაულს კანონმდებელმა სამართლებრივი შინაარსიც კი სასჯელის დამძიმების ფორმით შესძინა. ეს კიდევ ერთხელ აჩვენებს მის არა პრევენციულ, არამედ სადამსჯელო მიზანს, განსაკუთრებით თუკი გავითვალისწინებთ, რომ ნორმის მიღებიდან დღემდე ამგვარ დანაშაულებთან და მის გამომწვევ ფაქტორებთან საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლების საშუალებით ბრძოლის არანაირი მცდელობა არ ჰქონია სახელმწიფოს.

გარდა ამისა, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების კონცეფციის შემოსვლამ საქართველოს ლეგალისტურ პრიზმაში, თავისდაუნებურად გამოიწვია, ჩავგრათა იერარქიზაცია. ყურადღების გამახვილება, მხოლოდ დანაშაულის მძიმე და ბრუტალურ ფორმებზე, რომელიც აქრობს ისეთ ჩავგვრებს, რომელიც ძალადობის ექსპრესიულ, ხილვად ფორმებს სცილდება. შესაბამისად, ის ართულებს არამხოლოდ ამგვარ უხილავ ფორმათა მიმართ სამართალწარმოებას, არამედ ზოგადად ჩავგვრის მიმართ რეზისტენტციასაც. მაშინ, როდესაც დანაშაულის ყველა სხვა ფორმა

ნორმალიზებული და ნატურალიზებული გახდა, მოთხოვნა სტრუქტურულ ცვლილებაზე და ჩაგვრათა უხილავ ფორმებთან ბრძოლაზე თავად ჯგუფებშიც გაქრა (Meyer, 2010, 992). აღნიშნულის ცალსახა მაგალითს წარმოადგენს, 2017 წლის 17 მაისს – ჰომოფობიასთან და ტრანსფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღეს, ქვიარ აქტივისტების მიერ გაჟღერებული მთავარი მესიჯი: „ნუ გვკლავთ!“ რომელიც სწორედ იმ „უალტერნატივო სასონარკვეთაში“ მყოფი აქტივიზმის ამოძახილია, რომლსაც სჯერა, ან იძულებულია დაიჭეროს, თითქოს ძალადობის აღმოფხვრა ან მისი პრევენცია მხოლოდ პოლიციისა და პოტენციური დამნაშავეები ხელშია. შესაბამისად, „არ მოგვკლათ“, ინდივიდუალურ პოტენციურ დამნაშავეებს მიემართებათ, როგორც ერთადერთ პასუხისმგებელ სუბიექტებს, რითაც სრულიად კარგავს მჩაგვრელ სისტემას, როგორც დანაშაულისათვის შესაბამისი პირობების შექმნასა და ანტი-სოციალური აპარატის ფორმირებაში უმთავრეს ბრალეულ სუბიექტს.

აღნიშნულ პროცესს ხელს ისიც უწყობს, რომ ჰომოფობიის ინდივიდუალიზების პროცესში, არასამთავრობო ორგანიზაციების, აქტივისტებისა და სახელმწიფოს ლოგიკა სულ უფრო დაუახლოვდა ერთმანეთს. თუ სამართალდამცავი ორგანოები ჰომოფობიური დანაშაულების არასისტემურობას, მისი ერთეული შემთხვევებით ხსნიდნენ, არასამთავრობო ორგანიზაციები და აქტივისტები საწინააღმდეგოს დასამტკიცებლად სისტემურობის დათვლად მაგალითებს ეძიებენ (ვეძიებთ). თუმცა, ირონიულია, რომ ასეთ დროს, სინამდვილეში, ერთი პრაქტიკის აღმწერი ორივე მხარე საბოლოოდ ერთსა და იმავეს ადასტურებს, რომ ქმედებები ინდივიდუალურია. არადა ქმედებები სისტემურია, არა მისი რაოდენობის, მასშტაბის ან გავრცელებადობის გამო, არამედ მისი სტრუქტურულობის გამო. ორივე შემთხვევაში, საუბარია ინდივიდუალურ მართლსაწინააღმდეგო აქტებზე, რომელთაც თითქოს არაფერი აქვთ საერთო ჰომოფობიის წარმომქმნელ ინსტიტუციურ ჰეტეროსექსიზმთან, დანაშაულის სოციო-ეკონომიკურ განმპირობებლებთან თუ პრევენციის არარსებობასთან. ორივე ჯგუფის მიერ საკითხი ხილულ, ინდივიდუალურად დათვლად, დევიაციად განმარტებულ ჰომოფობიაშია, რომელიც არათუ ამარტივებს ჩაგვრის სტრუქტურის აღქმას, არამედ საპოლიციო სისტემას დანაშაულის აღკვეთის ერთადერთ სუბიექტად წარმოაჩენს.

ამასთან, საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ განხორციელებული დაფინანსებაც სწორედ პრევენციული ფოკუსის მიღმა წარიმართება. შინაგან საქმეთა სამინისტრო და პროკურატურა ბოლო წლების განმავლობაში აქტიურად იღებს დაფინანსებას საერთაშორისო რეგიონალური ორგანიზაციების მხრიდან, სპეციფიკურად სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულებთან საბრძოლველად, რაც პოლიციელთა გადამზადების, მათი დამოკიდებულებების შეცვლასა და მეტად ეფექტური საპოლიციო აპარატის შექმნას ისახავს მიზნად⁵. ფინანსური რესურსები ნაკლებად ან საერთოდ არ მიედინება დანაშაულის პრევენციის იმგვარი ქმედებებისკენ, რომელიც ფოკუსირებას მოახდენდა საგანმანათლებლო ღონისძიებების, ჯანდაცვის სერვისების ხელმისაწვდომობაზე, საზოგადოებისათვის სოციალური პაკეტების გაზრდაზე. შესაბამისად, სხვადასხვა კომპლექსური მიზეზით გამოწვეული დანაშაულის პრევენციის, თუ მისი აღკვეთის მთლიანი ფუნქცია საპოლიციო აპარატს დაეკისრა, რითაც მას ავალდებულებს, რომ დანაშაულის აღკვეთისთვის გატარებული ღონისძიებები დათვლად აქტივობებად და გამოძიებულ დანაშაულთა რაოდენობად აქციოს. მართლაც, ბოლო პერიოდში აქტიურად შეიმჩნევა ტენდენცია, რომ სახელმწიფო საკუთარი პოლიციური აპარატით აქტიურად იწყებს ჰომო/ტრანსფობიური დანაშაულების ჩამდენთა სისხლისსამართლებრივ დევნას, ბრალდებისა და სასჯელის აღსრულებისთვის სტატისტიკის წარმოებას, მათ აღრიცხვასა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ანგარიშგებაში მოხსენიებას.

ამ პროცესში მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენ არ მოგვატყუოს სახელმწიფოს ილუზორულად გამკაცრებულმა სასჯელებმა, რომელიც სინამდვილეში არა ჰომოფობიის გამომწვევ სტრუქტურულ, მათ შორის, სოციო-ეკონომიკურ ბაზისებთან ბრძოლას იწყებს, არამედ ინდივიდუალურად გამოხატულ, ხილულ, ფიზიკურ და ძალადობრივ ჰომოფობიასთან. თუმცა, „ჰომოფობიასთან ბრძოლა“ აქაც პირობითია, რადგან სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული რეაქციული ღონისძიებები თავისი არსით ნეიტრალური და არასახელდებითია, რადგანაც ის ებრძვის არა ჰომოფობიას, არამედ მას უპირისპირდება როგორც რიგით დანაშაულს, როგორც მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას (actus reus).

5 მაგალითად, იხ.: http://pog.gov.ge/geo/news?info_id=1176

ჰომოფობიასთან ბრძოლის არასახელდებითობა ანუ მისი რიგით დანაშაულად ქცევა, სამი ფორმით გამოიხატება. პირველ რიგში, ის არ ახდენს მოტივის გამოკვეთას, რომელიც სინამდვილეში დანაშაულის ამგვარი ფორმების პრევალენტობის, მისი ხარისხის, გავრცელებადობის და სისტემურობის გამოკვეთის ფაქტობრივად ერთადერთი საშუალებაა. არასახელდებითობა, ასევე ნიშნავს, რომ რომ ის დანაშაულზე პასუხით, მხოლოდ მსხვერპლს აკმაყოფილებს, რომელიც მონყვლადი, გადარჩენისთვის მებრძოლი ლგბტ ჯგუფისთვის საკმარისია მისი იმწუთიერი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის. და ბოლოს, არასახელდებითობით სახელმწიფო თავიდან ირიდებს საჭაროობას, ლგბტ პირთა უფლებების დაცვის პოლიტიკად ქცევას, რადგანაც ჰომოფობია ამავე დროს არის ისიც, რაც მას მმართველობის ლეგიტიმაციას უმყარებს.

ამასთან, დანაშაულებთან ბრძოლა თუ მასზე რეაგირება უნდა წავიკითხოთ, არა სახელმწიფოს მხრიდან მხოლოდ მსხვერპლის დასაკმაყოფილებლად ან სამართლიანობის აღსადგენად განხორციელებულ ქმედებათა ერთიანობად (თუნდაც აპოლიტიკური), არამედ როგორც დემოკრატიზაციის პროცესში მყოფი სახელმწიფოს საჭიროებად – შეინარჩუნოს საზოგადოებრივი წესრიგი და კანონის უზენაესობა. წესრიგი კი არის ის, რაც სახელმწიფოსთვის არსებითად მნიშვნელოვანია, თუნდაც საკუთარივე მმართველობისა და საერთაშორისო იმიჯის შენარჩუნებისთვის. ამრიგად, სანამ სახელმწიფოსთვის წესრიგი არის რაღაც, რაც მას სჭირდება, ის არ შექმნის ამ წესრიგის შემადგერხებელი თუ დესტაბილიზაციის გამომწვევი მიზეზებისთვის სასათბურე პირობებს. მათ შორის, არც ქვიარ, თუ ნებისმიერი სხვა რეზისტენციას და ცხადია, არც ანტი-ემანსიპატორული ჯგუფების მასობრივი მობილიზებასა და ძალადობრივ წინააღმდეგობას დაუშვებს. ამის იქით, სახელმწიფოს პოლიტიკა არც წვდება და არც განვდება, რადგანაც ის ვერ გამოიყვლის იმ ძირითად საყრდენს, რასაც თავად ეფუძნება – დანაშაულის შესაძლო განმაპირობებელ ნეოლიბერალურ აპარატსა და ინსტიტუციურ ჰომოფობიას, რომელიც მას პოლიტიკურ ლეგიტიმაციას უმყარებს საზოგადოების მორალური წესრიგის მანიპულირებით.

ამრიგად, ვინაიდან სამართალდამცავი სისტემის, „როგორც პრევენციული უფლებამოსილებების განმახორციელებელი ერთ-ერთი რგოლის,

ხელში ძალაუფლების კონცენტრაცია [...] სახელმწიფოს პრევენციული პოლიტიკის მხოლოდ ცალმხრივად – მოქალაქეთა თავისუფლებაში ინტენსიურად ჩარევის გზით გატარების“ (იმნაძე და სხვები, 2017, 19) და მის რეპრესიულად ქცევის საფრთხეებს ქმნის, ამ პროცესში არსებით მნიშვნელობას იძენს თავად საპოლიციო აპარატის, როგორც „სამართლიანობის აღმდგენის“ კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენება.

ზემოაღნიშნული უნდა დაგვეხმაროს იმის გააზრებაშიც, რომ პოლიციის, როგორც დანაშაულის აღკვეთის უალტერნატივო სუბიექტად ფორმირება იმასაც ნიშნავს, რომ მართლმსაჯულების სისტემაში სასჯელი გავიგოთ, როგორც ზიანისა და უსამართლობის ბუნებრივი და ერთადერთი ანტიდოტი, რომელსაც შეუძლია სამართლიანობა აღადგინოს და მსხვერპლი „დააკმაყოფილოს“ (Lamble, 2013). „ქვიარ აქტივიზმის ინვესტიცია სასჯელის წარმოებაში“, როგორც მას ლამბლი უწოდებს (Lamble, 2014), „კონტრიბუციას ახდენს კონკრეტული ტიპის სოციალური, კულტურული და ფინანსური კაპიტალის აკუმულირებისას, რომელიც თანამედროვე ნეოლიბერალურ წესრიგში ერთის დაცულ სუბიექტად ქცევას უზურნველყოფს, მისი დასჯის სანაცვლოდ“ (Bourdieu, 1986 in Lamble, 2013). ამ დროს, აღნიშნავს ლამბლი, ლგბტ პოლიტიკა უბრალოდ კოოპტირებული კი არ არის უფრო ფართო სადამსჯელო ძალების მიერ, არამედ სექსუალობის მოქალაქეობა, თავადვე ახდენს დამსჯელობის რაციონალიზებას და გამოყენებას (Lamble, 2013). ციხის კარცერული ლოგიკა კი საფრთხის შეკავებას (კედლებს მიღმა, ციხეებში) ან მოწყვლადი ჯგუფის იზოლაციას უსაფრთხოებად ასაღებს, რაც ამ „უსაფრთხო სივრცის“ ჰომოგენურ ფანტაზიას წარმოადგენს, და სადაც, თითქოს ცუდი არაფერი ხდება (Brazzell, 2015b,3).

შესაბამისად, პრევენციის გაპოლიციურება, რომელიც სადამსჯელო პოლიტიკას ეფუძნება, შესაძლოა მხოლოდ ნეოლიბერალური წესრიგის ნაწილად დავინახოთ, რომელიც გამორიცხავს დანაშაულის ისეთ მიზეზებს, რომელიც ჩაქსოვილია სოციო-ეკონომიკურ მოწყვლადობასთან, განათლების სისტემის მოშლასთან და სხვა მრავალ ფაქტორთან. ამიტომ, დანაშაულთან ბრძოლის სადავეების პოლიციისა და კარცერულობისთვის ხელში ჩაგდებას მოთხოვნა, სწორედ იმგვარი ხაფანგია, რომელშიც დღევანდელი ქვიარ აქტივიზმში ჩართული ადამიანები ისეთივე წარმატე-

ბით ვვარდებით, როგორც ფემინისტები, რაც არა „განუზრახველად დამგარი შედეგია, არამედ ის გარდაუვალი შედეგი, რომელიც [ფემინისტური] ჯგუფების მიერ სოციალური კონტროლის ნეოლიბერალურ პროექტში პირდაპირ მონაწილეობას [გარდაუვლად] მოსდევს თან“ (Bumiller, 2008).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ ლგბტკი ჯგუფების მიერ გაცდილი ძალადობისა და დისკრიმინაციის კანონში გაცხადების ეფექტურობის რწმენა და რომ ამგვარი აღიარება ხელს შეუწყობს ქვიარ სხეულების კეთილდღეობას და რეალურ თანასწორობას – გადასახედია. სინამდვილეში, ის კიდევ უფრო დიდ შესაძლებლობას აძლევს საზიანო, რეპრესიულ სისტემას, რათა მან საკუთარი თავის სამართლიანობასა და თანასწორობაზე მიგვიტოლოს, მონყვლადი ჯგუფების მკვლელობების (Meyer, 2013; Spade, 2011), სოციო-ეკონომიკური პირობების გაუარესების, ჯანდაცვის სისტემის დაურეგულირებელი პოლიტიკის გაგრძელების თანადროულად. მართლაც, როგორც ლამბლი აღნიშნავს, „კრიმინალიზება მხოლოდ იმ მითის საფუძველზე შეიძლება შენარჩუნდეს, რომ სისხლისსამართლებრივი მართლმსაჯულება დასჯის მხოლოდ იმათ, ვინც ამას იმსახურებს, და რომ სასჯელადსრულება უსაფრთხოების გარანტია, სასამართლო და დაცვის საშუალებები კი ყველასთვის თანასწორი, და არა კონკრეტული ჯგუფების დისციპლინირების საშუალება“ (Lamble, 2013).

აქ, ვფიქრობ, მართებულად შემოდის დასაწყისში განხილული აიდაპო მოლენების იმგვარი ნაკითხვის საკითხი, რომელიც კონტრ-დემონსტრაციაში მონაწილე პირებს/ჯგუფს ჰომოფობიისთვის კოლექტიური პასუხისმგებლობის აგენტებად განხილვის მართებულობას დააყენებს კითხვის ნიშნის ქვეშ. პასუხისმგებლობის და ბრალის ლიბერალური პარადიგმა ხშირად ოპერირებს იმგვარ მეთოდოლოგიურ და ნორმატიულ ინდივიდუალიზმში, რომელიც ინდივიდუალურ ქმედებას და განზრახვებს სოციალური ფენომენის საფუძვლად განიხილავს, რომელიც გამორიცხავს კოლექტიურ, ერთიან ან პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას (Brazzel, 2014). აირის მეიორნ იანგი მის მნიშვნელოვან ნაშრომში „პასუხისმგებლობა სამართლიანობისთვის“, აღნიშნავს, რომ სტრუქტურული უთანასწორობისთვის ინდივიდუალური ბრალეულობის კრიტერიუმები ვერ შესრულდება. ასეთ დროს, ჩვენ არ შეგვიძლია მისი ერთი პირდაპირი მიზეზი და კონკრეტული ცუდი მოტივები გამოვკვეთოთ (Young, 2011, 52).

მელანი ბრაზელის მიხედვით, ბევრი თეორეტიკოსი კვლავ რჩება იმ გაგების ერთგული, რომელიც პასუხისმგებლობას ბრალეულობად კითხულობს, ეს კი ინდივიდების მსგავსად, ჯგუფების მორალურ დანაშაულზე მსჯელობის განვითარებას შესაძლებელს ხდის. მისი აზრით, ასეთ დროს ფოკუსი კეთდება იმ ჯგუფებზე, რომლებიც ერთიანი არიან საკუთარი სტრუქტურით, გადაწყვეტილების მიღების გზით, გააჩნიათ საერთო განზრახვები, მიზნები და კოორდინაციული მოქმედებებით ისინი შედარებადი არიან ინდივიდებთან. თუმცა, მისი აზრით, ჩაგვრის ბაზისების ამოკითხვა არ არის შესაძლებელი მხოლოდ იმ ჯგუფებზე დაკვირვებით, რომელთაც გემოაღნიშნული მახასიათებლები აქვთ. ის აღმოცენდება იმ ინტერსექციურ სტრუქტურებში, რომლებიც ასოციაციებისა და ინდივიდების ქმედებების განხორციელების ბაზისისთვის ქმნის პირობებს ანუ რაც დანაშაულის ჩადენას შესაძლებელს ხდის (Brazzel, 2014).

იანგი ცდილობს ახსნას, თუ როგორ ახდენს სტრუქტურები პირთა პოზიციონირებას წესების, ნორმების, რესურსებისა და ინსენტივების საშუალებით. როდესაც პირები აღნიშნული სოცო-სტრუქტურული ნორმების შესაბამისად იქცევიან, ისინი ამ სტრუქტურებს კვლავ აწარმოებენ ისე, რომ ის აჭარბებს მათ შეგნებულ მიზნებსა და განზრახვებს. სოციალური სტრუქტურები უსამართლოა არა იმიტომ, რომ ის განსაზღვრავს და განაპირობებს ქმედებებს, არამედ იმის გამო თუ როგორ აკეთებს ამას, როდესაც იგი კონკრეტულ პირებს, მათი სტრუქტურებთან მიმართების მიხედვით, უქვემდებარებს მეტ ძალადობას, დომინაციას, უფლებობას, ვიდრე სხვებს (Young in Brazzel, 2014). შესაბამისად, იანგი აღნიშნავს, რომ სტრუქტურული პოზიციონირება ქმნის იმ საფუძველს, რომელზეც კულტურული ჯგუფები თვითორგანიზდებიან. ისევე როგორც, სტრუქტურული უთანასწორობა ქმნის ინდივიდის მიმართ დანაშაულისა და ძალადობისთვის საჭირო ფონს, ამგვარადვე ქმნის სტრუქტურული პოზიციონირება ისეთ ფონს, რომლის წინააღმდეგაც ნებისმიერი ფორმაცია თუ სოციალური ჯგუფი შეიძლება შეიქმნას (გვ. 4).

აღნიშნულიდან გამომდინარე, იანგის ასკვნის, რომ სტრუქტურული ზიანი საჭიროებს პასუხისმგებლობის განსხვავებულ ფორმას – თანაზიარ ან პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას. თანაზიარი პასუხისმგებლობა უთანასწორობის მწარმოებელ სოციალურ სტრუქტურებში პირის აქტიურ მონაწილეობას ეფუძნება მისი როლიდან და პოზიციიდან გამომდინარე,

რასაც იანგი ზიანთან ჩვენს სოციალურ კავშირს უწოდებს. თანაზიარი პასუხისმგებლობა კი არ „ყინავს“ სოციალური პროცესის ჩარჩოს კონკრეტული აქტორებისა და კონკრეტული მომენტების იზოლირებით, არამედ ხედავს მას მათ მთლიან ტოტალობაში. რა დროსაც, აქცენტს ხშირად ნორმალიზებულ, მორალურად ნეიტრალურ და თითქოს ბუნებრივად ქცეულ სოციალურ განმაპირობებლებზე აკეთებს (Brazell, 2014).

ამრიგად, თუ დავეთანხმებით იმ არგუმენტს, რომ სწორედ ჩაგვრა წარმოადგენს ინდივიდუალური ძალადობისა და უსამართლობის საფუძველს, უფრო აშკარა გახდება, თუ რატომ მიემართება მის აღმოფხვრას თანაზიარი პასუხისმგებლობის ჩარჩო და არა ინდივიდუალური ბრალეულობის. ბრალეულობის იზოლირება, ამტკიცებს ბრამელი, უსამართლობას მისი ძირეული მიზეზების დაფარვით ახანგრძლივებს. „ბრალი ლოკალიზებული, ინდივიდუალიზებული და პრივატიზებულია კონკრეტულ პირებში, ხოლო თუ მათ ჩამოაცილებენ ძალაუფლებას, ისიც ანგარიშვალდებულების აქტის ჩვენების იშვიათ შემთხვევებში, მათი სოციალური პოზიციები უცვლელი რჩება, ხოლო უსამართლობის განმაპირობებელი ფაქტორები ხელშეუხებელი.“ (Brazell, 2014).

შესაბამისად, მთავარი კითხვა, რომელიც სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულების რეგულირების და მათი დასჯადობის დისკურსში უნდა დაისვას, არის არა ის, უნდა არსებობდეს თუ არა ამგვარი დანაშაული სისხლის სამართლის კოდექსში ან უნდა გამოიყენოს თუ არა სამართლის აქტივიზმი ქვიარ ჯგუფებმა, არამედ უნდა იყოს თუ არა ის ერთადერთი მექანიზმი, რომელსაც აქვს ტრანსფორმაციული პოტენციალი, შეცვალოს საზოგადოებრივი დამოკიდებულებები, მოახდინოს სისტემის გაჰუმანურება და ჩაგვრის საფუძველების აღმოფხვრა? უნდა იყოს თუ არა პოლიცია ის ერთადერთი ადრესატი, რომელსაც დანაშაულის პრევენციის მოთხოვნა მიემართება. და თუკი პასუხია არა, მაშინ სად არის მოთხოვნა ტრანსფორმაციულ მართლმსაჯულებაზე, ჯანსაღ საგანმანათლებლო სისტემაზე, სამართლიან სოციალურ დაცვასა და ჯანდაცვის სერვისებზე? თუ ჩვენ გვინდა სტრუქტურული ტრანსფორმაციის მიღწევა, თუ გვინდა ზიანის შემცირება და კეთილდღეობის გადანაწილება, მონაწილეობითი და ანგარიშვალდებულებული რეზისტენციის ფორმაცია, ჩვენი სტრატეგიები ძალიან ფრთხილად უნდა შეირჩეს, რათა არ მოვახდინოთ ძალაუფლების

ოპერირების გამარტივება (Spade, 2011, 25). ასეთ დროს ჩვენ შეიძლება გამოგვეპაროს ინტერვენციის ის სივრცეები, რომელიც ყველაზე კრიტიკულია და მის ნაცვლად, ისეთ ცვლილებაზე ვკონცენტრირდეთ, რომელიც სინამდვილეში ვერ ახდენს უთანასწორო სისტემის შერყევას. ამის მიზეზი კი ის გახლავთ, რომ ეს სწორედ ის არის, რასაც სისტემა თავადვე გვთავაზობს, რითაც ის ორმაგად ხეირობს, მის ძალაუფლებრივ ბაზისებს, უსამართლობის განგრძობით ფორმებს ნორმალიზებულსა და ხელშეუხებელს ტოვებს, ხოლო რეზისტენციას – ცვლილების ილუზიაში ამყოფებს.

ამ პირობებში, ჩვენთვის მნიშვნელოვანია, ძალაუფლებრივი სისტემების კრიტიკული ანალიზი მასობრივი მობილიზების პარალელურად მოვახდინოთ. ასეთ დროს სამართლის რეფორმა ჰომოფობიურ დანაშაულებთან და ინსტიტუციურ ჰეტეროსექსიზმთან, სახელმწიფოს ანტი-სოციალურ პოლიტიკასთან, ჯანდაცვის დერეგულირების პროცესთან ბრძოლისთვის, მნიშვნელოვან იარაღად უნდა გამოვიყენოთ და არა უალტერნატივო, ერთადერთ მექანიზმად. ის, თუ რას ვითხოვთ, პირდაპირ განსაზღვრავს იმას, თუ რა შეიძლება მივიღოთ. რა დროსაც უნდა გვახსოვდეს, რომ ჩვენი მიზანი არა ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის უარყოფაა (რაც არც ამ სტატიის მიზანია), არამედ სისტემური ძალადობის იდენტიფიცირება, რადგან „ინდივიდუალური ძალადობის გამომწვევი სისტემური მიზეზების აღიარება ძალადობის ახსნას წარმოადგენს და არა მის გამართლებას“ (Brazzell, 2015b, 5).

შენიშვნა: ნაშრომში გამოყენებული ინგლისურენოვანი ციტატები ავტორის მიერ არის თარგმნილი, მათი თარგმანი ქართულ ენაზე არ მოიპოვება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

Aghdgomelashvili, Ekaterine, *From Prejudice to Equality: Attitudes, Knowledge and Information Regarding the LGBT Community and Their Rights*, WISG, Tbilisi, 2016

Bakhtadze, Ketii, *Unrecognized violence*, WISG, Tbilisi, 2017

Bernstein, Elizabeth, *Sexual Politics of the „New Abolitionism“*, Brown University and differences: A Journal of Feminist Cultural Studies, Volume 18, Number 3 doi 10.1215/10407391-2007-013, 2007, pp. 128-151

Bernstein, Elizabeth, *Militarized Humanitarianism Meets Carceral Feminism: The Politics of Sex, Rights, and Freedom in Contemporary Antitrafficking Campaigns*, The University of Chicago, Journal of Women in Culture and Society 2010, vol. 36, no. 1, 2010, pp. 45-71

Brazzell, Melanie, *Positions Ourselves Intersectionally: Reading Iris Marion Young on Shared Responsibility for Oppression*; The Buck Stops Where? Responsibility in the Global Economy, UCL Political Theory Conference 2014 May 21, 2014, University College of London, School of Public Policy, Session 1: Responsibility within Structures.

Brazzell, Melanie, *Responsibility for Sexual Violence: Dialogues with I.M. Young & the Community Accountability Movement*, Feminism and (Political) Progress Fifth Oxford Graduate Political Theory Conference, University of Oxford, May 13-14, 2015

Brazzell, Melanie, *What would really make us safe? Transformative Justice Approaches to Harm*, originally published in German as „Was macht uns sicher? Die Polizei jedenfalls nicht -der Transformative-Justice-Ansatz“ in Analyse & Kritik 621, Nov. 15, 2016 www.akweb.de/ak_s/ak621/34.htm

Bumiller, Kristin, *In an Abusive State, How neoliberalism appropriated feminist movement against sexual violence*, Duke University Press, Durham and London, 2008

Cogan, C. Jeanine, *The Prevention of Anti-Lesbian/Gay Hate Crimes through Social Change and Empowerment*, Hate and Bias Crime: A Reader, edited by Barbara Perry, Routledge, 2003, pp.465-479

Herek G.M. *Beyond Homophobia: thinking on stigma and prejudice in 21th century Sexuality Research & Social Policy*, Journal of NSRC, San Francisco State University, April 2004

Imnadze G, Mkhatchvari M, Nasrashvili A. *Prevention of Crime, Risks Related to Police Control*, EMC, 2017

Jalagania, Lika, *Operational Guideline on the investigation and prevention crimes based on sexual orientation and gender identity*, EMC, Tbilisi, 2017

Kitzinger, Celia, *Speaking of oppression: Psychology, Politics and the Language of Power*, in Preventing Heterosexism and Homophobia edited by Esther D. Rothblum Lynn e A. Bond, Sage Publications, 1996, pp.3-20

Lamble, Sarah, *Queer Investments in Punitiveness: Sexual Citizenship, Social Movements and the Expanding Carceral State* in Queer Necropolitics edited by Jin Haritaworn, Adi Kuntzman and Silvia Posocco, Routledge, 2014, pp. 151-172

Lamble, Sarah, *Queer Necropolitics and the Expanding Carceral State: Interrogating Sexual Investments in Punishment*, Law Critique, Springer Science+Business Media Dordrecht 2013

Law, Victoria, *Against Carceral Feminism: Relying on state violence to curb domestic violence only ends up harming the most marginalized women*, 2014, <https://www.jacobinmag.com/2014/10/against-carceral-feminism/>

Meyer, Douge, *Resisting Hate Crime Discourse: Queer and Intersectional Challenges to Neoliberal Hate Crime Laws*, Crit Crim (2014) 22:113-125, DOI 10.1007/s10612-013-9228-x, Springer Science+Business Media Dordrecht 2013

Meyer, Douge, *Evaluating the Severity of Hate-motivated Violence: Intersectional Differences among LGBT Hate Crime Victims*, Sociology, Sage Publicaton, 2010, 44: 980, DOI: 10.1177/0038038510375737

Perry, Barbara, *In the Name of Hate, Understanding Hate Crimes*, Routledge, 2001

Rao, Rahul, *Global homocapitalism*, Radical Philosophy Journal, Nov/Dec 2015, pp. 38-49

Rexhepi, Piro, *From Orientalism to Homonationalism: Queer Politics, Islamophobia, and Europeanisation in Kosovo*, LGBT Activism and Europeanisation in the Post-Yugoslav Space, edited by Bojan Bilic, Palgrave Studies in European Political Sociology, 2016, pp. 179-205

Sabedashvili, Tamar „ქალთა უფლებების ისტორიული ასპექტები“, Center for Social Sciences (CSS), 2006

Sabsay, Leticia, *From Being Sexual to Having Sexual Rights*, Darkmatter: Reflections on Dispossession: Critical Feminisms [14], 16 May 2016, <http://www.darkmatter101.org/site/2016/05/16/from-being-sexual-to-having-sexual-rights/>

Spade D. and Willse C., *Confronting the Limits of Gay Hate Crimes Activism: A Radical Critique*, 21 CHICANO-LATINO L. REV. 38 (2000). pp. 38-52

Spade, Dean, *NORMAL LIFE, Administrative Violence, Critical Trans Politics, and the Limits of Law*, South End Press, Brooklyn, NY, 2011

Young, Iris Marion, *Responsibility for Justice*. Oxford, UK: Oxford Univ. Press, 2011. Print.